

Střípky z minulosti... Neobyčejný život bojanovského malíře

Myslíte si, že znáte dobře své sousedy? Mnohdy je potkáváte, a přesto netušíte, co dokáží a čím vyplňují svůj volný čas. Možná jste byli na výstavě u příležitosti setkání rodáků stejně jako mnozí další překvapeni, jak pozoruhodné malby stvořili pan Pavel Páč či paní Hana Fialová. Paní Ludmila Sadílková je svou nevšední tvorbou proslulá již za hranicemi Bojanovska.

Pan Josef Sýkora je většině místních rovněž známý a souhlasím s názorem, že je velká škoda, že své obrazy netoužil vystavovat častěji. Život tohoto „malíře ve stínu“ byl stejně neobyčejný jako jeho tvorba. Se souhlasem jeho blízkých Vám nyní převyprávím příběh muže, na němž se minulý režim dopustil velkých křivd.

Josef Sýkora se narodil v Bojanově v roce 1925. Pocházel z chudších poměrů. Tatínek pracoval na výrobě šterku, maminka byla často nemocná. O malého Josefa se staral převážně dědeček - hajný. Již na základní škole krásně maloval. V této lásce ho podporoval pan učitel Vondráček z bojanovské měšťanky. Za války, když bylo panu Sýkorovi 17 let, dědeček zemřel. Tou dobou za mladíkem přišel pan starosta a požádal ho, aby dědečkovu práci převzal. Po skončení 2. světové války úspěšně složil zkoušky na státní akademii a odešel do Prahy. Do prvního ročníku státní akademie nakonec nenastoupil a začal studovat na soukromé Ukrajinské malířské akademii u profesora Jana Kulce. Na studia si po nocích přivydělával v ČKD Vysočany. *„Živil jsem se sám, protože naši neměli žádné prostředky. Musel jsem se šatit, školu platit, musel jsem všechno hradit sám.“* V noci v ČKD obsluhoval velký jeřáb a ve dne chodil na přednášky a maloval ve školním ateliéru.

Panu Sýkorovi se nástup komunistů k moci příliš nezamlouval. Již v únoru 1948 se zúčastnil pochodu studentů na Hrad, během sokolského sletu byl málem zatčen, když společně se sokoly z Bojanova vykřikoval protirežimní hesla. Jako věřícímu člověku se mu také nelíbil přístup nového režimu k církvi a jejím představitelům. Proto si zanedlouho po smrti generalissima Stalina a prvního dělnického prezidenta Gottwalda (březen 1953) vyžádal návštěvu u kněze Josefa Macka, který toho času přebýval ve vězení ve Valdicích (i církve se vedle soukromých zemědělců, politických odpůrců, západních letců, inteligence a dalších mnoha skupin ocitla na indexu nepohodlných). Zřejmě právě tato skutečnost zapříčinila, že se pan Sýkora dostal do hledáčku Státní bezpečnosti (StB), což byla politická policie, jež sloužila k likvidaci jakéhokoliv odporu a skutečných i domnělých protivníků komunistického režimu. Někteří historici přirovnávají poúnorovou StB ke gestapu. Další „přítěžující okolností“ se stalo jeho zaměstnání v Královské zahradě u Pražského hradu.

Tehdy do života pana Sýkory kromě estébáckých špiclů vstoupil jistý Josef Kocián, který

těž začal pracovat v ČKD. Tento mladý muž se tvářil jako dobrý přítel, dokonce jezdil za rodiči Sýkorovými do Bojanova, vozil jim různé dárky či jim pomáhal se sušením sena. Pan Sýkora později došel k závěru, že to byl agent StB a že na něj i další spolupracovníky donášel. Kromě tohoto (s největší pravděpodobností) tajného agenta udával pana Sýkoru také jeho kolega z akademie.

Padesátá léta. Západní svět se pomalu vzpamatovával ze šoku z popravy Milady Horákové. Češi byli zmatení z likvidace Rudolfa Slánského, jemuž ještě v červenci 1951 tleskali za vyznamenání „*Řád socialismu za výjimečné zásluhy*“, které mu udělil jeho kamarád Klement Gottwald, a v listopadu byl již československému lidu líčen jako zrůda a vyslýchán brutálním způsobem v ruzyňské věznici. Byla to opravdu děšivá a schizofrenní doba, kdy jste si nemohli být jistí nikým a ničím. Zvlášť když jste se byť nevědomky otřeli o soukolí estébácké sítě. Armádu práškačů si StB budovala po celou dobu své existence. Způsoby verbování byly různé – vydírání (často pomocí kompromitujících materiálů), psychický nátlak (vyhrožování, dehonestace) či uplácení v podobě hmotných výhod či lepšího pracovního zařazení. Právě jednoho ze svých udavačů později pan Sýkora konfrontoval. Dotyčný se mu vysmál v tom duchu, že kdyby nebyl hloupý a nesmyslně čestný a upsal se, mohl se mít jako prase v žitě.

V červnu 1953 byla prezidentem Zápotockým vyhlášena měnová reforma. Spořiví lidé během jednoho dne přišli prakticky o všechny úspory. Mohli plakat, rvát si vlasy anebo jít třeba protestovat. Vše bylo zbytečné. I v Praze probíhaly velké demonstrace, jedna taková se uskutečnila 12. června téhož roku. Pan Sýkora, jehož tatínek zapřísahal, ať se do ničeho nemíchá, a který v oné době již pojal podezření, že je sledován StB, šel raději na byt, kde se vyspal a poté zamířil rovnou do školy. Jak nemilé muselo být překvapení, když byl záhy zatčen a na neznámém místě držen až do července. Jednou z estébáckých praktik bylo psychické týrání vycházející z hry kočky s myší. Po nedobrovolném a ničím nepodloženém věznění byl náhle bojanovský rodák beze slůvka propuštěn. Ačkoliv se ukázalo, že v protestním průvodu nešel a zatčen byl vlastně omylem, z ČKD ho propustili. Zároveň mu byl odebrán občanský průkaz. Novou práci si našel u stavebního podniku a podílel se na úpravách Valdštejnského paláce.

Třetí zářijovou sobotu roku 1953 spadla klec. Kočka lapila svou oběť. Pan Sýkora byl zatčen na ulici, vtažen do auta a okamžitě mu byly zavázány oči. „*Na takovém méně frekventovaném místě na mě skočili. Dali mně brýle a potom kuklu, dost dlouho se mnou jezdili po Praze.*“ StB se vyžívala i v tom, že zatčené udržovala v permanentní nejistotě. Kde to jsem? Proč tu jsem? Co mě čeká? Kolik bolesti ještě budu muset snést? Přežiju to? Tyto a další otázky se vězňům vnucovaly každou minutu jejich existence za mřížemi, a pokud nechtěli podlehnout mámení letargie a rezignace (o to StB koneckonců šlo), museli v sobě objevit často netušenou, ale o to větší duševní sílu. Najít ji v sobě byl nucen i sotva osmadvacetiletý Josef. Tři a půl měsíce byl vězněn na samotce, v cele bez topení, v prostoru dlouhém asi tři metry, jediným spojením

se skutečným světem bylo malé větrací okénko u stropu. Místo toalet díra v zemi. Spát, pokud mu to dovolili, mohl jen v noci, a to na zemi, postel byl přepych, kterého se lidem ve vazbě nedostávalo. Na sobě kopřivový oděv bez spodního prádla. Stravu, dá-li se to tak vůbec nazvat, představoval šálek s vařeným bramborem, někdy i polévka či melta. Výslechy probíhaly převážně v nočních hodinách, vyslýchající se střídali. Fyzického násilí se sice na obviněném mladém muži z Bojanova nedopouštěli, ale psychické mučení je s tím fyzickým mnohdy srovnatelné – psychický nátlak, nevyspání, stálá buzerace, rušení a hlavně již zmíněná nejistota. Na celu byl dokonce nasazen provokatér – pikantní na celé věci je skutečnost, jak ho pan Sýkora odhalil. „*My jsme tam byli, myslím, dva dni sami, tak jsem viděl, že on má docela jinou stolicí a že musí mít jinou stravu než já, protože to byl akorát vařený brambor ve slupce, to bylo hlavní jídlo. Tak jsem při takový intimní chvílce na něho přímo uhodil.*“

Mezitím v Bojanově probíhaly u Sýkorových a v dalších domácnostech domovní prohlídky. Hledalo se cokoliv, co by pomohlo v daném procesu s „protistátními živly“. Pátralo se mimo jiné po samopalu, o němž se svědkové několikrát zmínili. Výsledek? V sousedním stavení, kde si pan Sýkora vytvořil skrýš, se našly čtyři vzácné lovecké pušky, cizelované stříbrem, jež dostal darem od bývalého lesního adjunkta. Neměl je proto, aby pomohl na onen svět Zápotockému či jinému papalášovi, ale doufal, že až bude opět zlegalizována honitba, že si půjde zastřílet. Dále se v úkrytu našla zbraň z 2. světové války a jeden nevybuchlý granát. Kdo to tehdy neměl?! Zvlášť pro mladé kluky bylo velmi lákavé potulovat se po okolí a hledat dotyčný kvér. Řada z nich si pak chodívávala zastřílet do míst zvaných Staré lomy. Maminka Sýkorová při prohlídce usedavě plakala, sám náčelník StB ji uklidňoval, aby se nebála, že vše dobře dopadne...

A pak padlo obvinění. Tak neuvěřitelné, tak absurdní, až rozum zůstává stát. Estébáčtí trýznitelé se mu snažili přišít atentát na prezidenta Antonína Zápotockého, popř. nastražení bomby ve Valdštejnském paláci, sídle vlády – údajně měl přemýšlet o tom, že trhavinu umístí do stropu. V trestním oznámení doslova stálo: „*Trestní čin: Sdružování proti republice – příprava k vraždám na vedoucích činitelích – nedovolené ozbrojování.*“ Ve výsleších svědků (některé považoval za své kamarády) lze bohužel najít i tato závažná nařčení: „...*jmenovaný hodlá založit ilegální skupinu z mladých chlapců z Bojanova a okolí...*“ „...*chystá ozbrojené povstání...*“ „... *tajné heslo znělo PUŠKA – PRAHA...*“ Připadají Vám uvedené argumenty směšné a na hlavu postavené? Mně taky, ale před pětadesáti lety by se tomu nejspíš nezasmlal ani ten největší cynik. Hon na čarodějnice běžel naplno.

Vyšetřovatelé na obviněného tlačili, aby se přiznal a podepsal doznání. Pokud by tak učinil, pravděpodobně by byl odsouzen k trestu smrti, popř. k doživotí. Pan Sýkora se zlomit nenechal, estébáci dokonce museli žádat prokuraturu o prodloužení lhůty potřebné k uzavření případu. Na Silvestra roku 1953 byl pan Sýkora převezen do pankrácké věznice. Tam se

dozvěděl, že strávil ony tři měsíce v nechvalně proslulé Bartolomějské ulici, hlavním sídle StB slangově přezdívaném Kachlíkárna.

Soud se konal přesně půl roku od zatčení. Nakonec byl spolu s dalšími dvěma mladými muži z Bojanova odsouzen za nedovolené ozbrojování. Doba odnětí svobody: 16 měsíců. Zachránit ho měli podle jeho ženy paní Zdenky dva kriminalisté z Pardubic, kteří za něj orodovali u StB a dosáhli toho, že většina nesmyslných obvinění byla stažena. Po soudu pana Sýkora čekala internace v pracovním táboře Jáchymov. K té však nedošlo, neboť se mu do odřenin na noze dostala silná infekce, a dokonce hrozila i amputace. Nohu mu nakonec zachránili lékaři z řad muklů. Léčba se protáhla na téměř osm měsíců. Během této doby se bojanovský malíř seznámil se spoustou zajímavých lidí - letci RAF počínaje, vězni z Jáchymova konče. Setkal se s osobnostmi dříve vysoce postavenými, dvěma z nich tajně namaloval portrét. Viděl však i jedince, mnohdy velmi vzdělané, kteří se zbláznili. Po vyléčení byl převezen do Kutné Hory, kde do konce svého trestu loupal slídu.

Vězení bylo jedním, nikoliv jediným trestem. Pan Josef Sýkora ztratil občanská práva a měl po dobu deseti let přísný zákaz vstupu do Prahy. Tento trest byl pro něj bolestný, neboť nesmírně miloval umělecké výstavy a podle slov jeho ženy by rád v Praze zůstal natrvalo. Šikana mocných ho pronásledovala dál. Z mnoha zaměstnání byl záhy po přijetí propuštěn. Po mnoha peripetiích získal místo lesního dělníka ve svém rodišti, kde se oženil a založil rodinu. Po čase byl zaměstnán v Technolenu. Zde by bylo na místě zmínit statečnost pana Kopiče, který se na konci padesátých let nebál zaměstnat bývalého politického vězně. V Technolenu pak pracoval pan Sýkora až do svých šedesáti let.

Pan Josef Sýkora byl rehabilitován Obvodním soudem v Praze roku 1991. Zemřel v roce 2015 a je pohřben na hřbitově v Bojanově.

Leckoho by taková nálož nepřízně osudu ohnula, zničila, pana Sýkora však od malování neodradila. Během svého života stihl namalovat kolem dvou tisíc obrazů. Díky laskavému zapůjčení jeho rodinou jsme mohli opět obdivovat alespoň několik z nich.

Milá paní Zdenko Sýkorová, moc Vám děkuji za krásné dopoledne plné poutavého, zajímavého a poučného vyprávění.

Lenka Simonová

Použitá literatura:

Ptáček, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948-1989*, Chrudim, 2006.

www.pametnaroda.cz/story/sykora-josef-1925-1940